

STUDIEHÆFTE SÆSON 2001-2002 ■

DET KONGELIGE TEATER

PEER GYNT HENRIK IBSEN ■

INDHOLD

HANDLINGSREFERAT ■ 03

KORT OM UDGANGSPUNKTET FOR PEER GYNT ■ 04

INTERVIEW MED INSTRUKTØR JAN MAAGAARD ■ 07

TO TEKSTUDDRAG ■ 12

HANDLINGSREFERAT

1. DEL.

Peer Gynt lever alene med sin mor i dyb armod – den afdøde far, en berøst kaptajn, nåede at solde familieformuen op. Peer er en outsider, der har let til løggen og flasken, altid er i slagsmål med Aslak Smed, og som skræmmer pigerne i bygden. En er dog vild med ham, datteren af den rige bonde på Hægstad, Ingrid. Peer forelsker sig i den religiøse tilflytter Solveig. Da han ikke kan få hende, snupper han i stedet Ingrid på selve hendes bryllupsdag. Men så snart de har været sammen, svigter Peer Ingrid og forsvinder højere op i fjeldet, hvor han først fristes af sæterjentene og senere møder Den grønklædte. Hun rider med ham på en brudegris til Dovrefjeldet, hvor hendes far Dovregubben regerer. Her ses verden i omvendt skær, men Peer vil ikke som troldene have ændret sit syn for altid. Han flygter men fanges ind af Bøjgen. Han reddes af kirkeklokkerne. Peer er nu dømt fredløs og bygger en træhytte højt oppe i fjeldet. Da han er blevet færdig, dukker Solveig op. Hun har forladt alle, også sin lillesøster Helga, for at leve med Peer. Solveig er lige trådt ind i hytten, da Den grønklædte tropper op med Peer og hendes hæslelige barn. Peer slipper af med Den grønklædte men føler, at han ikke kan gå ind til Solveig og leve et liv med hende. Han beder hende vente og tager ned til sin døende mor, der er blevet udpantet. Han tager mor Åse med ud på en fantastisk køretur til Soria-Moria slottet østen for solen og vesten for månen i sin gamle barneseng. De når op til Sankt Peter, og da Gud træder frem og lukker hende ind, dør hun. Peer beslutter at rejse langt væk, ud i verdenen.

2. DEL.

Peer har været vidt omkring i verden og gjort sin lykke især i USA. Vi møder ham igen i Marokko, hvor hans lystyacht ligger ud for kysten med hele hans formue. Han har spist frokost sammen med sine udvalgte "venner", som han skal bruge til en profitabel frihedskrig og beruset åbenbarer han sit storhedsvanvid: han vil være kejser over hele verden. "Vennerne" stikker af med hans yacht. Men da Peer beder om Guds hjælp, springer den i luften. Peer er nu uden formue og overnatter sammen med de grønne aber. Til alt held finder han næste morgen en hest og tyvekoster. Han iklæder sig profetdragten og ridder ind i ørkenen. Der modtages han som profet i en oase af skønne kvinder. Han lader Anitra danse for sig. Til sidst bortfører han hende, men pga. sin liderlighed lader han sig snøre, og hun rider bort med det meste af hans rig-

dom. Peer bestemmer sig nu til at fordybe sig i livet som oldtidsforsker. Han når frem til Memnonstøtten og senere Sphinksen i Ægypten, hvor han møder tyskeren Begriffenfeldt, der er overbevist om, at Peer har løst Sphinksens gåde. Derfor tager han ham med til Cairo, hvor han udråber Peer som kejser – i en dårekiste!

3. DEL.

Mange år er gået. Peer er på vej hjem med et skib, hvor han møder en uhyggelig passager. I en voldsom storm forliser skibet ud for den norske kyst. Han redder sig på bekostning af kokken men slipper kun med nød og næppe af med Passageren, der igen dukker op. Peer opsøger sin hjemegn, og kommer til gravøl og auktion. Han forsøger at holde auktion over sit liv, som han desperat søger at finde ind til kernen af. Men han bliver rædselsslagen, da han kun finder lag på lag i sit livs løg. Kernen findes ikke. Peer møder Knappestøberen ved en korsvej. Det er tid til at støbe Peer om. Han har jo alligevel aldrig været sig selv. Men Peer får frist til at finde et vidne eller få en attest, der beviser, at han har været sig selv hele livet. Nu møder han Dovregubben, som er skuffet over, at Peer altid har levet som en trolde; været sig selv - nok! Men altid holdt det hemmeligt. Ved næste korsvej får Peer en ny frist. Denne gang løber han ind i en præst, Den Magre, som viser sig at være "Ham med kloven", på jagt efter Peer Gynt, der skal i skærsilden. Peer snyder ham. Det er tredje korsvej, og nu kræver Knappestøberen, at Peer opgør sit bo. Solveig er på vej til kirke, det er Pinsedag. Peer forsøger at få hende til at råbe hans svigt ud for al verden. Men hun siger, han aldrig har svigtet. At han altid var sig selv i hendes indre. Peer rammes af sollyset og forsøger at gemme sig i Solveigs skød. Hun synger en vuggevise for ham: " Sov, drøm!", mens Knappestøberen stadig venter ved næste korsvej.

KORT OM UDGANGSPUNKTET FOR "PEER GYNT"

I kølvandet på sin første internationale succes, "Brand" i 1866 skriver Henrik Ibsen det dramatiske digt "Peer Gynt" under et 4-årigt ophold i Italien. Ibsen havde været i heldig i 1864 at få et rejselegat og havde forladt Norge med en del fiaskoer bag sig. Denne rejse bliver det store vendepunkt i hans karriere, som endelig begynder at tage fart. Indtil da havde han primært skrevet historiske dramaer. Efter "Peer Gynt" begynder Ibsen at skrive samfundsdramatik, den genre han er mest kendt for i dag, med "De Unges forbund" fra 1869 som det første bud.

Ibsens inspiration til "Peer Gynt" er tildels hentet fra den politiske situation på det tidspunkt. Danmark havde lige været i krig og tabt til Tyskland, mens Norge og Sverige havde set passivt til. Det pinte Ibsen, som var tilhænger af et skandinavisk forbund. Han var blevet træt af den norske nationalisme, som havde bredt sig, og som han selv få år forinden havde været en del af. Han havde i samme periode kastet sig over de norske folkeeventyr og i dem blandt andet fundet Peer Gynt-figuren. Peer Gynt var i Ibsens øjne den rette til at udtrykke den særlige norske holdning: at være sig selv nok. "Peer Gynt" fik urpremiere på Christiania Teater i Oslo i 1876.

MEDVIRKENDE: I DEL:

ISCENESÆTTELSE OG OVERSÆTTELSE:
JAN MAAGAARD

SCENOGRAFI:
LARS JUHL

LYSDESIGN:
LARS SCHOU

KOMPONIST:
SØREN SIEGUMFELDT ERIKSEN

KOREOGRAF:
BILL HOLMBERG

ORKESTER:
KAPELMESTER SØREN SIEGUMFELDT ERIKSEN,
JENS BJØRNKJÆR OG MIKKEL HESS

ÅSE
PEER GYNT, HENDES SØN
ASLAK, SMED
SOLVEIG
HENDES FAR, TILFLYTTET
HENDES MOR, TILFLYTTET
LILLE HELGA, HENDES SØSTER
BRUDGOMMEN MADS MOEN
HANS FAR
HANS MOR
BONDEN PÅ HÆGSTAD
INGRID, HANS DATTER
KNÆGTEN
DEN UNGE
DEN ÆLDRE
MANDEN
KONEN
KØGEMESTEREN
1. PIGE
2. PIGE
3. PIGE
1. SÆTERJENTE
2. SÆTERJENTE
3. SÆTERJENTE
DEN GRØNKLÆDTE
HENDES UNGE
DOVREGUBBEN
ÆLDSTE HOFTRULD
YNGRE HOFTRULD
YNGSTE HOFTRULD
1. TROLDHEKS
2. TROLDHEKS
3. TROLDHEKS
TROLDJOMFRU
BØJGEN
KARI, NABOERSKE

KIRSTEN OLESEN
NIKOLAJ LIE KAAS
NIELS BENDER
SONJA RICHTER
OLE ERNST
ANNIKA JOHANNESSEN
PIGE
KRISTIAN HOLM JOENSEN
OLE WESTH MADSEN
BIRGITTE SIMONSEN
HELGE SCHEUER
CECILIA ZWICK NASH
JOEN HOVGAARD
ALEXANDRE WILLAUME-JANTZEN
BENNY POULSEN
LARS LIPPERT
MARIE ASKEHAVE
ROGER MATTHISEN
CAMILLA GJELSTRUP
HEIDI COLDING-HANSEN
NANNA BUHL ANDRESEN
CAMILLA GJELSTRUP
NANNA BUHL ANDRESEN
HEIDI COLDING-HANSEN
CECILIA ZWICK NASH
DRENG
HELGE SCHEUER
BENNY POULSEN
ALEXANDRE WILLAUME-JANTZEN
JOEN HOVGAARD
MARIE ASKEHAVE
CAMILLA GJELSTRUP
NANNA BUHL ANDRESEN
HEIDI COLDING-HANSEN
EN STEMME
LENE VASEGAARD

TJENERE, SPEJDERDRENGE, DÅREKISTEMEDLEMMER

II DEL:

PEER GYNT
TRUMPETERSTRÅLE
MASTER COTTON
M. BALLON
VON EBERKOPF
OPSYNSMANDEN
1 SLAVE
2 SLAVE

NIKOLAJ LIE KAAS
KRISTIAN HOLM JOENSEN
ALEXANDRE WILLAUME-JANTZEN
ANNIKA JOHANNESSEN
OLE WESTH-MADSEN
ROGER MATTHISEN
JOEN HOVGAARD
NIELS BENDER

TYVEN	LARS LIPPERT
HÆLEREN	KRISTIAN HOLM JOENSEN
ANITRA	BIRGITTE SIMONSEN
1. HAREMSKVINDE	CAMILLA GJELSTRUP
2. HAREMSKVINDE	MARIE ASKEHAVE
3. HAREMSKVINDE	HEIDI COLDING-HANSEN
4. HAREMSKVINDE	NANNA BUHL ANDRESEN
SOLVEJG	SONJA RICHTER
BEGRIFFENFELDT	SØREN SÆTTER-LASSEN
FUCHS	NIELS BENDER
MIKKEL	STATIST
SCHLINGENBERG	JOEN HOVGAARD
SCHAFMANN	ALEXANDRE WILLAUME-JANTZEN
HUHU	ROGER MATTHISEN
FELLAHEN	LARS LIPPERT
"PENNEN"	LENE VASEGAARD

III DEL:

PEER GYNT	NIKOLAI LIE KAAS
KAPTAJNEN	OLE WESTH-MADSEN
BÅDSMANDEN	ALEXANDRE WILLAUME-JANTZEN
JUNGMAND	JOEN HOVGAARD
KOKKEN	ROGER MATTHISEN
PASSAGEREN	LARS LIPPERT
SOLVEJG	SONJA RICHTER
AUKTIONARIUS	KRISTIAN HOLM JOENSEN
LENSMANDEN	OLE WESTH MADSEN
DEN ÆLDRE	BENNY POULSEN
DEN TYVEÅRIGE	JOEN HOVGAARD
BONDEN	ALEXANDRE WILLAUME-JANTZEN
KONEN	MARIE ASKEHAVE
DEN SØRGEKLÆDTE	NIELS BENDER
DEN UNGE PIGE	NANNA BUHL ANDRESEN
DEN MAGRE	BENNY POULSEN
MOR ÅSE	KIRSTEN OLESEN
GARNNØGLER & VISNE BLADE	
& DUGDRÅBER & KNÆKKEDE STRÅ	DRENGEKOR
KNAPPESTØBEREN	OLE ERNST
DOVREGUBBEN	HELGE SCHEUER

BEGRAVELSESGÆSTER, AUKTIONSGÆSTER
BRYLLUPSGÆSTER, DOVREGUBBENS HOF, TROLDEUNGER

TURBINEHALLERNE

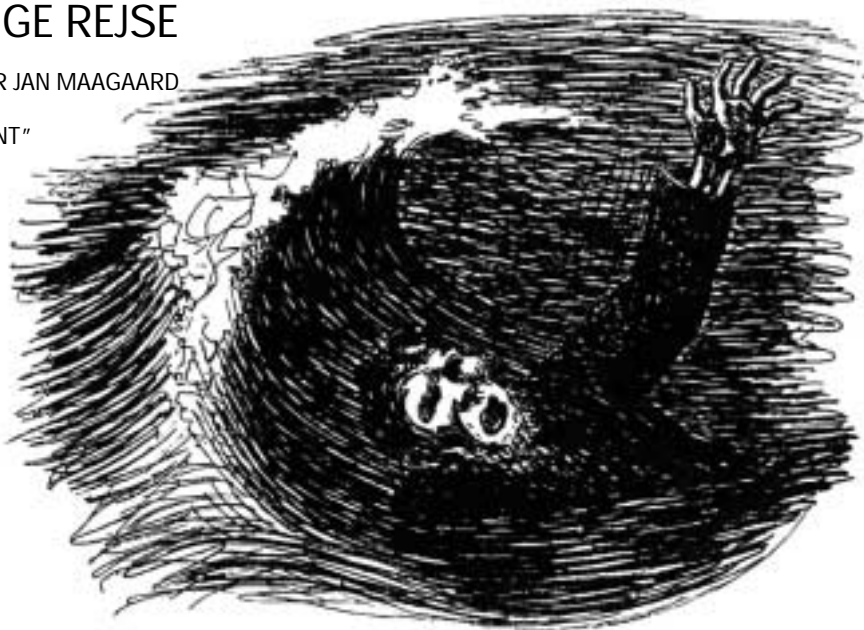
7. SEPTEMBER - 27. OKTOBER 2001

DEN EVENTYRLIGE REJSE

DETTE ER EN SAMTALE MED INSTRUKTØR JAN MAAGAARD

OM HENRIK IBSENS LÆSEDRAMA "PEER GYNT"

OG DE TEMAER, SOM ER STYKKETS DRIVKRAFT.

Ibsens stykke indeholder en del kommentarer til den politiske samtid men har også et mere universelt tema.

Godt nok har Ibsen i stykket nogle referencer til samtiden, men det er ikke dem, der driver værket fremad. Det som for mig gør materialet interessant er et meget dybere opgør med nogle grundlæggende følelser hos et menneske, temaer der gentages i mange af Ibsens stykker. Ligesom i "Gengangere" har vi drengen, Peer, som er alene med sin mor, Åse. Der er også en far, der oven i købet som i "Gengangere" har været et rigtigt dumt og liderligt svin. Han har været kaptajn og rejst rundt i verden. Udover dette tema, som Ibsen varierer i sine stykker, kommer det store sociale fald, som er baggrunden for Peers trang til at flygte fra virkeligheden og næringen til drømmen om at blive kejser. Faren har nemlig opbrugt hele den formue, som farfaren har samlet. Forholdet til faren kompliceres yderligere af, at Peer er blevet fremhævet af ham, som barnet med den gyldne fremtid, samtidig med at han var bange for ham, fordi han var voldelig. Peer og Åse bruger legen, løgngen og eventyrene som overlevelse.

Der ligger altså nogle komplekse psykologiske mønstre til grund for denne historie. Peer er ikke født fantast, der drømmer sig op fra sin underklasse. Han føler hele tiden, at han ikke har det værd, han giver udtryk for. Alt det han drømmer og digter, ville han have kunnet bruge kreativt som kunstner, måske udtrykt i et digt eller maleri. I løbet af stykket mødes han flere gange med en verden, der er sig selv nok. Bl.a. inde i Dovrefjeldet hos Dovregubben, hvor han bliver præsenteret for det lille stærke ord "NOK". Forskellen på mennesket og trolden. At han så tager ordet med sig uden at vide det, er en helt anden sag. Han udvikler en farlig tendens, nemlig et slags "Goldfinger-syndrom", at ville vinde over alle de andre, være enehersker og grundlægge Peeropolis og Gynthiana. Samme sindssyge fantasi som senere kendes fra Hitler og andre, der vil erobre eneherredømme over verden. Heldigvis former hans livsrejse sig anderledes, fordi der åbenbart også er andre kræfter, der kæmper i ham. Og så er hans vedholdenhed ikke så stærk. Da han endelig bliver kejser i Afrika, sker det i en dårekiste. Skæbnens ironi og Ibsens mere eller mindre moralske kommentar.

Peer er jo så gennemsnitlig som alle os andre. Ikke nogen Goldfinger, ikke nogen Richard III eller andre, som vi elsker at hade, fordi de er hensynsløse og alligevel skønne og skræmmende. Jeg tror, man let kan forstå sig selv i Peer. Det er det, der gør ham attraktiv. Han tager

os med på en livsrejse, der indeholder nogle af de ting, vi bryder os mindst om. Et af de mest almindelige syndromer hos store ledere er angsten for, at de en skønne dag bliver afsløret, at det perfekte billede smuldrer med et "Du er jo ingenting". Det syndrom bærer Peer Gynt med sig. Han nægter at indrømme sin svaghed. I stedet hugger han de andres historier. For at styrke billedet af Peer Gynt citerer han konstant ordsprog, sentenser fra bibelen og fra verdenslitteraturen, men han fejlciterer.

Noget af det positive hos Peer er den urealiserede kunstner, og man kan da også mærke, at Ibsen skriver på sig selv. Derfor bevæger figuren, fordi den er skrevet så meget indefra. Det er et selvopgør, en ung Ibsen, der siger: Tænk det kunne jo gå sådan her! De skæve ting i stykket skar man ofte ud i tidligere opsætninger, somme tider hele Afrika-delen, mens man lagde vægten på den psykologiske naturalisme. I dag kan stykkets vildtvoksende og sprængte form lettere opleves sjov og udfordrende, som alt set fra Peers synsvinkel. Der er meget "Alice in Wonderland" over det. Forskellen er, at Alice mere passivt udsættes for tingene, hvor Peer er mere aktivt medskabende. Det skæve univers, hvor virkeligheden forvrænges, og som indeholder meget, man både er bange for og samtidig drages imod, fordi man er på jagt efter livet, det kan jeg godt lide.

Hvad sætter Peers livsrejse i gang ?

Hvis stykket starter et sted, så er det, da mor Åse dør fra ham. Det sætter Peer i gang, fremad og bagud, får ham til at beslutte sig for at rejse væk. Her starter han sin livsrejse i flugten væk fra smerten, væk fra kærlighedstabet. Men også med viljen til at realisere den drøm, han har lovet Åse skulle blive til virkelighed: at blive kejser i hele verden. Men til sidst føler Peer nødvendigheden af at vende tilbage til sin hjemegn, sit udgangspunkt for at kunne afrunde sit liv. Han må mødes med det han har været og det han er blevet. Få stumperne til at blive til en sammenhængende historie. Det vigtige er ikke, at Peer er en ung mand, der bliver en midaldrende mand, som bliver en gammel mand. Det vigtige er, at Peer er et menneske, der mødes med sig selv på sin livsrejse. Det midaldrende i Peers fantasiverden er det, Peer har set hos sin far, ligesom han kender den gamle mand fra sin farfar. Alt hvad han har mødt, afprøver han i sin fantasi - det påvirker ham og fylder ham. Især kvinderne: Mor Åse fylder rigtigt meget, fordi hun med sin død sætter hans rejse ud i verden i gang. Så er der sanseligheden, den lettigængelige kvinde, som både Ingrid, Sæterjenterne, Den grønklædte, og Anitra repræsenterer. Og sidst men ikke mindst er der Solveig. Hun bærer salmebog i et klæde og kan sige nej til ham. Alligevel opgiver hun alt og alle for at være hos ham. Og da han stikker halen mellem benene og rejser langt over havet, bliver hun ved med at vente i hans fantasi-verden. Hun lever ligesom en nonne, der gifter sig med Jesus. Hun har viet sig til idéen om Peer. Men da stykket dybest set er et opgør med romantikken, er hun ikke kun den ventende, forløsende kvinde. Men hun dukker på forstyrrende vis op i Afrika-delen, hvor hun fra Norge synger sig ind i ham, så der er noget, der gør ondt. Nemlig fornægtelsen af kærligheden. Mennesket længes også efter det religiøse princip, hun repræsenterer - den ubetingede opofrelse, trofasthed og den betingelsesløse tilgivelse. Men det er ikke den Peer har brug for. Han har brug for at forstå og blive konfronteret med sine svigt. Og modsat forløsningen hos Goethe, hvor Faust stiger op til Gretchen hos englens, slutter "Peer Gynt" med Knappestøberens replik "Vi træffes ved sidste korsvej Peer; så får vi se, om – jeg siger ikke mer".

I slutningen er der en interessant parallel til "Gengangere", hvor Osvold beder sin mor om solen. Jeg tror ikke så meget, han beder hende om tabletter for at dø, men for at få lyst op, så han slipper for mere løgn. Det klarer Peer ikke, da lyset rammer ham til sidst. Han forsøger at gemme sig i kvindens skød – være ufødt. Af angst for livets konsekvens.

Stykket har altså også en religiøs side?

Ibsen har grundlæggende et problem med, hvad han skal stille op med Gud og kristendommen. Det kommer endnu mere til diskussion i hans forrige stykke "Brand". Man kan som intellektuel i dag sagtens sige, at religionen som tema er passé, så det behøver man ikke tage med. Men det er jo ikke helt sandt, når man ser på virkeligheden. Religionen fylder stadig som en irrationel størrelse. Og mange af vores sociale værdier, moralbegreber og normer er bundet af en idéverden fra kristendommen. Dem slæber vi stadig rundt på, men jeg ved heller ikke, om jeg synes, vi bør slippe af med dem. Det har Ibsen heller ikke helt fået gjort sig klart. Måske på grund af sin ambivalens overfor romantikken, eller fordi han var for nysgerrig.

En association, som jeg ikke ved om Ibsen er bevidst om, er der til Holbergs "Niels Kliims underjordiske rejse". Endnu en nordmand, som skrev om en forunderlig rejse med satirisk bid. Det er som om Ibsen på det personlige plan stiller spørgsmålet: Hvad er grundlaget for mig som nordmand, europæer og verdensborger?. Et spørgsmål der ligger i tiden lige nu. Hvor nationale skal vi være? Hvor internationale kan vi være?

Diskussionen om nationalismen er vel mere aktuel end nogensinde?

Ja, det er den. Men fordi den ligger i teksten, har jeg valgt ikke at fremhæve det tema. Vi talte ved en prøve om, at hvis man ville tydeliggøre den politiske satire kunne Helge Scheuer som Dovregubbe bare have blond paryk på og tøj som Pia Kjærsgaard. Men det var vi enige om ville indsnævre perspektivet i det Ibsen skriver. Det "at være sig selv - nok" kan forstås både politisk og moralsk. Henvisningerne til forholdene i Ibsens samtid kan være meget sjove, men det er ikke det, der er stykkets vitalitet i dag.

Jeg synes til gengæld det er interessant, at frihed/krigs-temaet i starten af 2. del er blevet så meget mere aktuelt. Ikke måden at behandle det på, men at der opstår de samme ideologiske krige mellem Islam og kristendommen som for 150 år siden og i nøjagtigt det samme område. Og at nationalkaraktererne i den scene ligger sig uhyggeligt tæt på dem, vi kender i dag. De har ikke rykket sig meget på 150 år. Kritikken af den selvgede nationalisme, som ligger i stykket, bliver pludselig meget aktuel.

Peer har trods alt en udlængsel. Ligegyldigt om han i virkeligheden rejser ud eller om han bliver hjemme og fantaserer sig til det hele så: "Ud må jeg, ud...!" Jeg opfatter ikke stykket som en naturalistisk, fysisk rejse. Mere som en psykisk rejse. Alle elementerne til rejsen findes allerede i 1. del. Jeg tror ikke, at Peer har været i Afrika, men det har hans far garanteret. Så Memnon-støtten, Sphinksen og pyramiderne er ligesom støbeskeen elementer fra hans barndom. Rejsen er altså en forestilling om at blive voksen. Man kan jo sagtens forestille sig, at man kan drømme, at man er blevet gammel og mødes med sig selv – "Er det mig?". Der har været opsætninger, hvor Peer-figuren er blevet delt ud på flere skuespillere. Vi har valgt at lade Peer være én samlet erfaring. Ligegyldigt hvordan man gør, kan man se stykket som en splittet rejse, der forsøger at indkredse et centrum. Som så mange andre står han der ved lukketid og spørger "hvad gjorde jeg med mit liv?".

Er Peer tidstypisk idag?

Jeg synes, han minder om den moderne psykologis patchwork-personalities – mennesker, der har sværere og sværere ved at se deres livserfaring som en samlet rejse, men realiserer forskellige sider af sig selv separat. De kan sidde og se de forskellige faser på deres patchworktæppe, men uden at kunne sige, hvem de egentlig er. Der er ikke nødvendigvis en konsekvens, endsige en erobret livserfaring. Det er ligesom med Peer, der skræller sit livs løg

uden at finde ind til kernen. Det kan give identitetsproblemer og være angstfremkaldende. Også når du ikke kan finde ind til din følelse. Tidligere var det jobbet, man identificerede sig i, især socialt. Måske er det fordi vores tidsforløb i dag er mere opsplittede. Man skal kunne omstille sig hurtigere, finde og fylde nye ting. Det er med til at frilægge menneskets fleksibilitet, men har også en tendens til at opløse fornemmelsen af sammenhængende struktur. Og det kan vel diskuteres – er man bare som man er? Hvordan danner vi identitet? Hvorfor er der nogen mennesker, der falder i et sort hul, når de ikke hænger sammen?

I 3. del mødes Peer ved sin hjemkomst af en auktion og gravøl. Her sælger han ud af sine drømme og løgne: "Værsgo', hvor meget giver I?" Når han stiller spørgsmålet: Hvem var Peer Gynt? bydes der kun på skrøner og myter om en Peer Gynt. Ingen genkender ham. Helt rædselsslagen bliver han, da han skræller sit livs løg og kun finder lag på lag. Han troede, han kunne finde en kerne, som sagde 'nu er jeg mæt af dage, nu kan jeg dø i fred'. Han tror, han har realiseret det: at være sig selv. Men hvad er det? Knappedøbereren forsøger at forklare ham det, da de mødes ved korsvejen, og Peer skal stå til regnskab for sit liv. Han vil ikke støbes om, vil måske godt på et kortere ophold i helvede, men ikke rigtigt gerne i skærsilden. Han vil heller ikke nødvendigvis op og være engel. Og han tør ikke konfronteres med Solveig, hvis kærlighed han har svigtet. Fordi han ikke kan håndtere kærligheden bliver Afrika-delen egentlig et forsøg på at fornægte den. Han har styr på tilværelsen og noget så irrationelt irriterende som længsel og kærlighed, det kan han ikke have med at gøre. I stedet gennemlever Peer sig selv på et sanseligt fantasiplan med Anitra, skønt selve akten aldrig realiseres og han bliver taget grundigt ved næsen af hende

Det er banalt som et Ricky Lake Show. Mange undersøgelser viser, at den kvinde som mænd hyppigst vælger at svigte, er den, de i grunden respekterer mest. Det er jo helt vildt. For ikke at ødelægge det billede, han tror, Solveig har af ham ved at fortælle hende om det barn, som han har med Den grønklædte, vælger han svigtet og fastholder samtidig Solveig i et billede af renhed. Hvis man fastlåser andre mennesker som billeder og myter, så tager man deres livsmulighed fra dem. Som når f.eks. Helmer i "Et Dukkehjem" kalder Nora sin lærkefugl og behandler hende som en sådan, ser han hende ikke. Da hun ødelægger billedet, vil han ikke have noget med mennesket at gøre. Det er også et grundlæggende tema hos Ibsen. Han rører ved meget af det, som vi tog med over i det forrige århundrede og nu har bragt med os ind i dette århundrede.

Stykket er skrevet på rimede vers, hvilke fordele giver det?

Verset har vitalitet og er legende. Der er en sanselighed og nydelse i vers. Det består af ord, som skaber billeder. Det består af lyd og rytme. Prosa kan tit være tungt og omstændeligt, når der skal formidles så store idéer. Her kan der hurtigt gives komplicerede signaler i én enkelt verselinie og derfor lettere åbnes for det associative rum, både hos figurerne, skuespillerne og publikum. Det er det, der også er genialt hos Shakespeare. Hans vers overrasker ved deres rigdom i billeder og associationer, og det er derfor, de er så svære at oversætte på blankvers. Hos Ibsen er udfordringen det frie rimede vers. Det er en balance at arbejde med teksten. Hvor langt skal man gå, hvor mange af Ibsens specielle ord skal man beholde i rime. De fleste udenlandske oversættelser er på vers men urimede. Der er noget legende og skønt ved enderimet. Det er jo et almindeligt trick, bl.a. fra revyen, at drille hjernen med at forudse et ord. Så bliver man enten lykkelig eller irriteret, når der så kommer noget helt andet end forventet. Vers og rim giver vitalitet, når de lykkes.

Hvad giver verseformen af muligheder og begrænsninger for skuespillerne?

Den bundne form er en udfordring. Det tvinger til koncentration og præcision. Det er meget let at høre, når en skuespiller ikke har noget at fylde verset med men bare bruger en naturalistisk ide om, hvordan en følelse udtrykkes. Når man siger vers, er man nødt til at være der sammen med følelsen, sammen med billedet. Man må heller ikke fremvise versets mekanik. Den skal bruges som en energi, som når man surfer. Den er noget man lægger sig ovenpå. Noget, der bevæger sig af sted og som giver fremdrift.

Jeg tror mange skuespillere synes, det er sjovt at arbejde med vers. Flere her i "Peer Gynt" var også med i min produktion af "Det' en skam hun er en mær" af John Ford. Det var på urimede blankvers, og vi gjorde meget ud af at forstå versets dynamik, så sammen har vi en erfaring i at arbejde med den bundne form. Overhovedet tror jeg, at det er en fordel, at vi kan bygge videre på den forestilling.

Hvilken form for scenografi skaber man til et stykke med så mange lokaliteter?

Også her gjorde vi nogle vigtige erfaringer i Turbinehallens rum med "Det' en skam hun er en mær" og Elisabethtanerscenens mange lokaliteter. Princippet er, at man skal kunne bevæge sig hurtigt fra det ene sted til det andet. Det er fantasien, der skaber lokaliteten, selvfølgelig støttet af lyset. Rummet er mere en slags maskine med gennemskuelige døre, vinduer og huller; gange oppe og nede i 3 etager, det bliver en slags skulptur at bevæge sig i. Den er bygget op, så den starter nede fra med jordelementet, den tunge farve, så kommer det mørke træ, det lyse træ og til sidst den lyse flade med hullet til himmelrummet. Tilskuerrummet bliver en lille smule auditoriumagtigt, et sted hvorfra man iagttager "sædet for drømmene". Som Passageren siger til Peer Gynt på et tidspunkt, hvor han beder om lov til at få Peers forhåbentligt snart druknede krop til at dissekere: "Hvad jeg navnlig vil søge, er sædet for drømmene". Det har vi jo stadig ikke fundet. Er drømmene bare et spildprodukt? Eller er livets mening, at man gennem sin eksistens bevidner, at livet er utroligt og fantastisk?

Dekorationen skal altså være et associativt rum. Kostumeperioden har vi til gengæld præciseret og flyttet lidt ind i det 20. århundrede. Der sker så meget stilmæssigt i perioden fra 1860'erne, hvor Ibsen skriver stykket, og frem til 1912. Tøj fra 1912 minder mere om noget vi kender i dag. Men uskylden er stadig ikke helt forsvundet.

TEKSTUDDRAG

TEKSTUDDRAG 1:

4. Billede

(En trang fjeldsti højt oppe. Det er tidlig morgen. Peer Gynt kommer hurtigt og irriteret hen ad stien. Ingrid, der har rester af sin brudekjole på, forsøger at holde ham tilbage.)

PEER GYNT: Gå væk!

INGRID: (grædende.)

Hvorhen? Efter dette!

PEER GYNT: Hvor? Og hvad rager det mig.

INGRID: Du svigter!

PEER GYNT: Lad vær' at trætte.

Nu går vi bare hver sin vej.

INGRID: Sket – er nu sket, og det binder!

PEER GYNT: Fanden stå i alle minder!

Fanden stå i alle kvinder, --
undtagen én -!

INGRID: Hvem er den ene?

PEER GYNT: Ikke dig.

INGRID: Hvem er det så?

PEER GYNT: Gå! Gå hjem igen! Nå?

Hjem til din Far!

INGRID: Men, kære -!

PEER GYNT: Ti!

Det kan umuligt være
hvad du mener!

PEER GYNT: Hvert et ord.

INGRID: Lokker først, - for så at forskyde!

PEER GYNT: Hvad har du, som du kan tilbyde?

INGRID: Hægstadgården! Den er stor!

PEER GYNT: Bær' du salmebog i klæde?

Svar!

INGRID: Nej; men –

PEER GYNT: Var du præstens glæde
dette forår?

INGRID: Nej, men Peer -?

PEER GYNT: Sænker du dit blib blufærdig?

Kan du nægte, hvis jeg be' r?

INGRID: Kors, nu er du helt mærkværdig!

PEER GYNT: Bli' r det søndag, når du ler?

Svar!

INGRID: Nej, men –

PEER GYNT: Hvad nytter resten!

(vil gå.)

INGRID: (træder i vejen for ham.)

Du bli' r hængt for dette rov!

PEER GYNT: Hvis det sker, så får det være.

INGRID: Du kan vinde gods og ære.

PEER GYNT: Har ikke råd! Du gør mig flov!

INGRID: (brister i gråd.)

Men du lokked' -!

PEER GYNT: Du var villig!

INGRID: Jeg var knust!

PEER GYNT: Og jeg var fuld!

INGRID: (truende:)

Straffen skal slå dig omkuld!

PEER GYNT: Dyrekøbt er altfor billig.

INGRID: Står du fast?

PEER GYNT: Som klippesten.

INGRID: Godt; så ser vi, hvem der vinder!

(begynder at gå.)

PEER GYNT: (tier et øjeblik; med et skriger han:)

Fanden stå i alle minder!

Fanden stå i alle kvinder!

INGRID: (drejer hovedet og råber hånligt:)

Uden én.

PEER GYNT: Ja; uden én.

(de gå hver sin vej.)

TEKSTUDDRAG 2:

15. Billede – sidste halvdel

(Peer Gynt er hos sin mor, som ligger for døden)

PEER GYNT: Nej, nu vil vi snakke sammen, -

men bare om løst og fast,

og glemme løgnen og skammen,

glemme alt som gør ondt og er hvast.

Er du tørstig? Vil ha' lidt at drikke?

Kan du strække dig? Er der for småt?

Lad mig se; - ja, men er det ikke

min barneseng? Så ligger du godt.

Kan du huske, vi leged' slæde?

Du sad ved hovedgærdet, Mor!

ÅSE: Ja husker du! Åh hvilken glæde!

Vores gulv var isbelagt fjord.

PEER GYNT: Ja, men det allerbedste –

Mor, kan du mindes det med? –

Det var de arabiske heste –

ÅSE: Ja, men hvad var det, de hed?

Det var Karis kat, vi ku' låne,

som sad på en gamle stol

PEER GYNT: Til slottet vestenfor måne

og slottet østenfor sol

til Soria-Moria-slottet

gik vejen både op og ned.

En kæp, som vi fandt blandt skrottet

blev brugt til at piske med.

ÅSE: Og forrest sad jeg og knejste –

PEER GYNT: Jo, jo! Du gav tømmerne los,

og vendte dig tit, mens vi rejste,

og spurgte om jeg kulden til trods

var varm! Du gi' r dig?

ÅSE: Det' ryggen!

PEER GYNT: Stræk ud! Kom lad mig støtte.

Nu ligger du blødt. Vent lidt -

ÅSE: Nej, Peer, jeg vil flytte!

PEER GYNT: Flytte?

ÅSE: Ja flytte! Det ønsker jeg tit.

PEER GYNT: Du snakker! Put dig i stedet.

Mens aftenen så skrider frem

synger jeg. Husker du omkvædet,

som lokker dyrene hjem?

ÅSE: Hent salmebogen. Jeg fryser.

Jeg er så urolig og træt.

PEER GYNT: Slottet Soria-Moria lyster,

der er fest! Se den når vi let,

hvis jeg ikke mere bli' r afbrudt.

Hvil dig nu! Tag den med ro!

ÅSE: Men søde Peer er jeg indbudt?

PEER GYNT: Ja, det er vi begge to.

(Kaster en snor over stolen,

tager en kæp i hånden

og sætter sig bag Åse.)

Hyp! Fullt fart lige fra starten!

Mor, er kulden til at leve med?

Jo, jo! Det kan mærkes på farten

at Grane suser af sted!

ÅSE: Kære Peer, hvad er det, som ringer - ?

PEER GYNT: De lukkede kanebjælder, mor!

ÅSE: Uhyggeligt hult det klinger!

PEER GYNT: Nu kører vi over en fjord.

ÅSE: Jeg er bange! Hvad er det som bruser

og sukker så underligt vildt?

PEER GYNT: Det er granerne, Mor, som suser

på fjeldet. Mens månen ler mildt.

ÅSE: Det gnistrer og blinker langt borte,

hvor kommer det lyskær fra?

PEER GYNT: Fra slottets ruder og porte.

Kan du høre, de danser?

ÅSE: Ja.

PEER GYNT: Udenfor står Sankt Peter

til velkomst. Hvor er han fin!

ÅSE: Hilses han?

PEER GYNT: Ja, med trompeter

og skænker den sødeste vin.

ÅSE: Vin! Har han også kager?

PEER GYNT: Ja da! Et smækfyldt fad.

ÅSE: Åh, hvor det smager!

PEER GYNT: Og så får du kaffe og mad.

ÅSE: Peer, jeg er lyk' lig og glad!

PEER GYNT: (smælder med piskene.)

Grane! Hurtigt! Lige fra starten.

ÅSE: Nu kører du ikke forkert?

PEER GYNT: (smælder igen med piskene.)

Her er vejen bred!

ÅSE: Men farten

gør, at det føles lidt sært.

Jeg er træt.

PEER GYNT: Slottet vokser dér fremmel!

Om lidt så er rejsen slut.

ÅSE: Jeg vil ligge, kun høre din stemme

og stole på dig, lille gut!

PEER GYNT: Grane, lad gjordene sprænges!

I slottet er vrimmelmen stor.

Ved porten de myldrer og trænges.

Nu kommer Peer Gynt med sin mor!

Hvad siger du, hr. Sankt Peter?

Må Mor ikke slippe ind?

Hvad er der mon sket her?

Hun er det ærligste lille skind!

Om mig skal vi ikke snakke;

jeg kan vende ved slottes port.

Hvis I spø' r mig, så ta' r jeg til takke;

hvis ikke går jeg uberørt bort.

Men hende skal I agte og hædre,

hun bør sidde til stads;

her kommer ikke nogen bedre

fra bygderne nu til dags. –

Jamen, der har vi Gud Fader!

Sankt Peter, nu får du skæld ud!

(med dyb stemme:)

"Hold op med de hovne manérer;

Mor Åse skal ind! Jeg regerer!"

(ler højt og vender om mod sin mor.)

Ja, var det ikke det, jeg sagde?

Nu blev det en anden snak!

(angst.)

Hvorfor ligger du lænet så tavs tilbage?

Mor! Du ikke en mine fortrak - ?

(går op til hovedgærdet.)

Du skal ikke ligge og glane - !

Tal, Mor! Det er din "lille gut"!

(føler varsomt på hendes pande og

hænder; derpå kaster han snoren væk

og siger dæmpet:)

Ja så! – Du kan hvile dig, Grane,

for ja, nu er rejsen slut.

(lukker hendes øjne og bøjer

sig over hende.)

Hav tak for alle dine dage,

for bank og barneleg! –

Men nu skal du takke tilbage –

(trykker kinden mod hendes mund.)

Se: tak for turen - fra dig!

(kommer ind.)

KARI: Hvad? Peer! Så er vi over

den tungeste sorg og nød!

Herregud, hvor godt hun sover - -

eller er hun - ?

PEER GYNT: Shhh! Hun er død.

(Kari græder ved liget. Peer Gynt

går længe omkring i stuen;

endelig standser han ved sengen.)

Få min mor pænt begravet.

Jeg er nødt til at rejse herfra.

Skal du langt væk?

KARI: Helt ud til havet.

PEER GYNT: Så lang!

KARI: Så lang!

PEER GYNT: Og længer' endda.

(han går.)

AKTUELT ■

ARSENIK OG GAMLE KNIPLINGER JOSEPH KESSELRING

STUDIEBILLETTER ■

Studiebilletter kan bestilles
man-fre kl. 13-16 på 33 69 69 92.

Ved bestilling af min. 10 studiebilletter
er prisen 50 kr. pr. stk. (normalpris 170 kr.)

WWW.KGL-TEATER.DK ■

Ghita Nørby og Malene Schwartz spiller søstrene Abby og Martha – to gamle "terrorister", der af ren og skær barmhjertighed tager livet af ældre, ensomme mænd. Deres nevø Teddy, der tror han er præsident Roosevelt, begraver ligene i kælderen. Deres anden nevø Mortimer kommer på besøg og opdager forbrydelsen. Han forsøger febrilsk at dække over tanterne, men indtræder hans bror psykopaten Jonathan med endnu et lig. En gemmeleg begynder - hvis lig er hvor? Hvor mange lig er der egentlig? Og hvem har myrdet hvem? Alt imens er der et rend af intetanende politibetjente, som nyder godt af tanternes velgørenhed.

At denne charmerende og skrupskøre sorte komedie er blevet så populær, skyldes dels filmen fra 1944 med Cary Grant i hovedrollen, men i særdeleshed et plot, der både udløser morsomme gys og skrækfyldte grin. *Arsenik og gamle kniplinger* skildrer bogstaveligt talt småborgerlighedens moralske forfald og lig i lasten.

Arsenik og gamle kniplinger produceres af Det Kongelige Teater og Det Danske Teater.

Medvirkende: Ghita Nørby, Malene Schwartz, Caspar Phillipson, Mikael Asmussen, Peter Gilsfort, Bjarne Henriksen, Christian Mosbæk, Troels II Munk, Majbritt Sørensen, Søren Steen og Flemming Sørensen

*Iscenesættelse: Lars Knutzon
Scenografi: Lars Juhl*

Premiere | Glassalen | Tivoli
30 august – 29 september 2001